

нието е извършено или не. Ще заемемъ отъ тамъ още нѣкои и други обяснения за доказателствата: като какъвъ родъ доказателства ще трѣбва да търсимъ за единъ или другъ извършенъ фактъ. Съ други думи, ще видимъ по-напрѣдъ сѣществували въ закона наказание за извѣстенъ фактъ, има ли указано тамъ какви доказателства и данни могатъ да изобличатъ прѣстѣплението.

Поставенъ така, послѣдния въпросъ може да вземе друга форма. Може да се попита: сѣществуватъ ли легални доказателства, или доказателствата сѣ обыкновенни, такива, каквито сѣдята счита за достатѣчни, за да сформирова своето убѣждение? Ето защо въ това отношение процеситѣ се подраздѣлятъ на два ярко очертани вида, отъ които единия се разглѣжда въ углавното, а другия — въ гражданското право.

Въ гражданския процесъ колкото и да може да бѣде ясенъ въпроса за факта, освѣтленъ, сѣдята пакъ не може да се произнесе, до тогава, до като страната, която претендира за правото си, не прѣдстави такива доказателства, каквито закона изисква. Когато закона прѣдвижда доказателства, които трѣбва да потвърдятъ извѣстно право, такива се наричатъ легални доказателства. Въ тоя процесъ така и трѣбва да бѣде. Въ углавнитѣ обаче процеси законодателя не прѣдвижда какви данни, какви доказателства трѣбва да изобличаватъ извѣстно прѣстѣпление. Тамъ всичко е оставено на произвола на сѣднитѣ. Тѣ формируватъ своитѣ убѣждения както намѣрятъ за удобно и отъ такива данни, каквито имъ се прѣдставятъ. Въ това отношение, сѣднитѣ, както военни, така и граждански, сѣ безконтролни, безотговорни, нѣма никому да даватъ отчетъ, че сѣ счели извѣстенъ фактъ за извършенъ съ такива и такива доказателства, и обявяватъ своята присѣда. Само единъ принципъ, и то теоритически, рѣководи въ това отношение доказателствата: фактитѣ трѣбва да сѣ вѣроятни. Но да ли сѣ абсолютни, това е оставено на оцѣнката на сѣдята, за които той никому отчетъ, никому смѣтка не дава. Стига у насъ да се прѣдстави извѣстно обстоятелство за вѣроятно, въ обязанность на сѣдята лѣжи само да отговори *да* или *не*, и никой другъ не е въ състояние да иска отъ него отчетъ за това. Доказателствата въ тази смисълъ колкото и да не сѣ легални, тѣ сѣ такива, като сѣ взети отъ теорията на углавното право, и тѣ се раздѣлятъ на четири разряди.